

NorStella - Foundation for E-Business and Trade Procedures

NorStella
- organisasjon med solide røtter

Av Karl I. Isaksen

norstella

Mars 2006

NorStella
Ibsenkvartalet
C. J. Hambros plass 2C, 2 etg
0164 Oslo

Tel. 22 99 61 00
Fax. 22 99 60 10
URL. www.norstella.no
ePost. norstella@norstella.no

Innhold

Innhold	1
Forord	2
NorStella - organisasjon med solide røtter	3
Standardiseringsarbeidet starter opp	3
Ny fokus og satsing i standardiseringsarbeidet.....	3
NORPRO etableres	4
Oversikt over tidligere initiativ som har ført til NorStella	4
Store utfordringer og satsinger i det internasjonale arbeidet	6
Behov for en ny internasjonal standard.....	6
UN/EDIFACT - spiren til global satsing på EDI.....	6
UN/CEFACT endrer fokus og struktur	7
Nasjonalt arbeid og samarbeidsoppgaver med øvrige land.....	8
Oppgaver i regi av NORPRO.....	8
Nordisk samarbeid	9
Europeisk samarbeid	11
NODI-Import	11
NODI – Norwegian Data Interchange etableres.....	13
Norsk TEDIS.....	14
Informasjon og bevisstgjøring.....	15
Prosjekter.....	16
Koordinering og alliansebygging.....	16
Internasjonalt arbeid	17
Fusjon av aktivitetene i NODI, NORPRO og Norsk TEDI i ny organisasjon.....	17
Norsk EDIPRO etableres	17
Prosjekter.....	18
Forholdet til det offentlige	20
Forholdet til eforum.no	21
Fusjonsplaner.....	22
Nye utfordringer for Norsk EDIPRO	22
Etablering av NorStella.....	23

Forord

Da Karl Isaksen etter lang og trofast tjeneste i NORPRO/NODI/Norsk TEDIS/Norsk EDIPRO/NorStella gikk av med pensjon i juni 2005, utfordret jeg ham til å skrive historien om elektronisk samhandling i Norge. Som en av de helt sentrale ildsjelene har Karl førstehånds kunnskap og innsikt i de valg og veivalg som har vært gjennom de snart 50 årene siden man for første gang tok opp arbeidet med å standardisere og forenkle dokumenter og prosedyrer innenfor elektronisk handel.

Selv om vi har vært gjennom mange og dels store teknologiske endringer på dette området, er det mulig å se en rød tråd gjennom dette arbeidet: Noen har sett muligheter og villet skape løsninger til beste for mange. De har sett verdien av dialog og forhandlinger, kompromiss og pragmatiske løsninger, for å komme videre.

Som et lite land med en åpen og internasjonalt orientert økonomi fikk norske miljøer en sentral plass i dette standardiseringsarbeidet, og Norge var tidlig ute med å realisere løsninger i stor skala. Man nøyde seg ikke med internasjonal handel, men tok erfaringer og kunnskap med seg til innenlands handel, bank, helse og offentlig sektor. Som sekretariatsleder var Karl ofte den som brakte miljøer og interesser sammen, som sørget for at de hadde fremdrift og kom frem til gode anbefalinger.

Karl Isaksen viser at NorStella viderefører arbeid og initiativer fra et bredt felt, og har en viktig rolle som "ledestjerne" i arbeidet med å fremme elektronisk samhandling i Norge og internasjonalt. Vi takker Karl for at han har gjort oss bevisst på utgangspunktene og røttene for dette arbeidet, og trukket linjene frem til i dag.

Oslo 12. mars 2006

Jostein Håøy
Styreleder NorStella

NorStella - organisasjon med solide røtter

Mange vil nok oppfatte NorStella som en relativ ny organisasjon, men det er den ikke. NorStella er et resultat av en sammenslåing av flere initiativ, som har vært gjennomført innenfor områdene handelsfasilitering og eBusiness.

Av Karl I. Isaksen, tidligere leder av sekretariatene for NORPRO, NODI, Norsk TEDIS og Norsk EDIPRO

Standardiseringsarbeidet starter opp

Det hele startet i 1959 hvor FN-organet UN/ECE – Den økonomiske kommisjon for Europa, etter initiativ fra Sverige, tok opp arbeidet med forenkling og standardisering av dokumenter og prosedyrer i internasjonal handel og transport. Arbeidet førte til at man allerede i 1961 kunne utgi første utgave av **UN Layout Key for Trade Documents** – en standard dokumentmal som la grunnlaget for standardiseringen av de enkelte dokumenter innenfor handelen og relaterte servicefunksjoner, som transport, forsikring, tolldeklarerer, mv.

Da arbeidet startet ble det regnet ut at dokument- og prosedyrekostnadene utgjorde minst 10-15% av varenes eksportverdi. For å kunne effektivere en internasjonal handelstransaksjon kunne det den gang ofte være tale om et førtitalls dokumenter som skulle fylles ut, når man tok med både eksport- og importsiden. Spesielt for varer som kostet lite, var derfor dokument- og prosedyrekostnadene - relativt sett - svært høye.

UN/ECE-bygningen i Geneve

Ny fokus og satsing i standardiseringsarbeidet

Med bakgrunn i den raske teknologiske utvikling, som man har opplevd gjennom mange år, så man etter hvert muligheten til å kunne overføre informasjonen elektronisk uten bruk av papirdokumenter – en metode som senere ble betegnet **EDI – Electronic Data Interchange**. Til det var det behov for å få utviklet standarder. Dette arbeidet ble satt i gang i regi av FN-organet ECE tidlig i begynnelsen av 70-årene.

Det første man tok fatt i var å få standardisert og definert de enkelte dataelementer som inngikk i de forskjellige dokumenter. Også på dette området gjorde Sverige en formidabel innsats med å utvikle forslag til standardiserte dataelementer og -definisjoner innenfor transport, og som senere ble vedtatt i ECE og inntatt i **UNTDDED - United Nation Trade Data Element Directory**. Etter hvert kom også de andre nordiske land med i dette arbeidet, som blant annet omfattet identifisering og standardisering av dataelementene innenfor de øvrige områder i internasjonale handel, som kjøp og salg, forsikring, betalingsformidling, mv.

Den nye satsingen i ECE gjorde at det ble meget stor interesse for standardiseringsarbeidet - og for EDI spesielt - i de fleste industrialiserte land i Verden. Nasjonale handelsprosedyre-

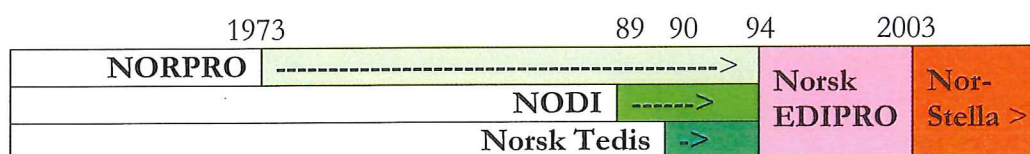
organisasjoner, såkalte PRO-organer, ble etablert i flere land for å følge opp det internasjonale arbeidet i ECE.

NORPRO etableres

Etter initiativ fra Norges Eksportråd ble det i 1973 etablert et offentlig handelsprosedyreutvalg under daværende Handelsdepartement, som skulle følge opp standardiseringsarbeidet i ECE. Utvalget fikk betegnelsen **NORPRO** og var sammensatt av representanter både fra næringslivet og det offentlige. Det ble lagt vekt på å få en bredest mulig faglig sammensetning i utvalget. Utvalget skulle samtidig representere relevant kompetanse med kjennskap til, og innsikt i, arbeidet med forenkling og standardisering av handelsprosedyrene og mulighetene til effektivisering som lå i overgangen til elektronisk dataoverføring – EDI.

Dette var opptakten til det nasjonale engasjement, og som senere førte til at det var nødvendig å etablere nye initiativ med klare, definerte mål innenfor dette store, utfordrende satsingsområdet. De forskjellige tiltak, som har vært gjennomført gjennom ulike organisasjoner/prosjekter, er i dag er noe av grunnlaget for videreføringen av arbeidet i NorStella.

Oversikt over tidligere initiativ som har ført til NorStella

NORPRO (1973 – 1994)

- *Offentlig handelsprosedyreutvalg etablert under Handelsdepartementet og senere overført til Næringsdepartementet.*

Hovedmål: Forenkle og standardisere internasjonale handelsprosedyrer og – dokumenter, herunder være det nasjonale kontaktpunktet og koordinere norsk deltakelse i det internasjonale arbeidet med prosedyreforenkling og utvikling av EDI-standarder.

Utvalgsleder: Juridisk direktør Hans B. Thomsen, Norges Eksportråd (1973 - 1988)
Direktør Kjell Jortveit, Atlas Industrier, (1988 - 1994)

NODI – Norwegian Data Interchange (1989 – 1994)

- *Privat, brukerstyrt stiftelse etablert av deltakerne i NODI-Import prosjektet*

Hovedmål: Vedlikehold og drift av EDI-løsningen som var utviklet mot tollvesenets TVINN-system samt videreutvikle implementeringen av EDI på andre områder innenfor andel og transport.

Styreleder: IT-sjef Helge Bjørnerud, Wilh. Wilhelmsen Linjeagenturer (1989 – 1994).

Norsk TEDIS (1990 - 1994)

- *Prosjekt under Næringsdepartementet.*

Hovedmål: Fremme og koordinere norsk deltakelse i EUs TEDIS-program (**T**rade **E**lectronic **D**ata **I**nterchange **S**ystem), samt promotere EDI i Norge gjennom konkrete tiltak som bevisstgjøring, kompetansebygging, identifisering av problemområder og avskaffelse av disse, med mer.

Styreleder: Direktør Frode Alm Eriksen, Toll- og avgiftsdirektoratet / EDISys (1990 – 1994)

Norsk EDIPRO (1994 – 2003)

- *Privat samfunnsgagnlig stiftelse (etablert som følge av en fusjon av NORPRO, NODI og Norsk TEDIS)*

Hovedmål: Være et nasjonalt kontaktpunkt og kompetansesenter på EDI og effektive, rasjonelle prosedyrer og forretningsprosesser, herunder koordinere norsk deltakelse i det internasjonale standardiseringsarbeidet, samt gjennomføre nasjonale tiltak som sikrer effektiv, rasjonell og sikker innføring og bruk av elektroniske løsninger.

Styreleder: IT-sjef Helge Bjørnerud, Wilh. Wilhelmsens Linjeagenturer, fungerte som leder av et interimstyre fram til første ordinære årsmøte i 1994.

Adm. direktør Kristian Stokke, Tollpost Globe AS (1994 – 1998)

Spesialrådgiver Torgeir Jonvik, Finansdepartementet (1998 – 2002)

Direktør Hans-Fredrik Ekeberg, Norsk Hydro ASA (2002 – 2003)

NorStella – Foundation for E-Business and Trade Procedures (2003 ->)

- *Privat samfunnsgagnlig stiftelse – etablert som et resultat av en omdanning og fornyelse av stiftelsen Norsk EDIPRO*

Hovedmål: Være et nasjonalt kompetansesenter som sikrer at flest mulige private og offentlige virksomheter skal kunne samhandle i et sømløst, sikkert teknologisk miljø. Se NorStellas vedtekter <http://www.norstella.no/index.php?cat=8100>

Styreleder: Direktør Hans-Fredrik Ekeberg, Norsk Hydro ASA (2002 – 2004)

Direktør Jostein Håøy, Siemens Business Services AS (2004 ->)

Daglig leder

Norsk EDIPRO / NorStella: Adm. direktør Arild Haraldsen (2002 ->)

Store utfordringer og satsinger i det internasjonale arbeidet

Resultatene fra det internasjonale standardiseringsarbeidet har hele tiden vært grunnlaget for satsingen i de forskjellige verdensdeler og i det enkelte land, når det gjaldt overgangen til elektronisk utveksling av informasjon i handelen.

Allerede i begynnelsen av 70-årene hadde ECE utviklet et sett med syntaksregler for strukturering av elektroniske meldinger. Reglene, som hadde betegnelsen **GTDI** (**Guidelines for Trade Data Interchange**), ble lagt til grunn for de første, bransjevise satsinger på EDI i Europa – bla innenfor bilindustrien, elektroindustrien, bank, transport, mfl. GTDI-reglene viste seg dessverre å være for lite utfyllende og presise, slik at det ble til dels store avvik i de bransjevise EDI-løsninger som ble utviklet og tatt i bruk.

Behov for en ny internasjonal standard

Man innså ganske snart at det var behov for en mer omfattende og presis EDI-standard, som kunne håndtere de ulike behov som var innenfor de forskjellige områder. Dertil sto man overfor den situasjonen at USA hadde utviklet og tatt i bruk sine egne syntaksregler – de såkalte ANCI X12-reglene. Likeledes var det stor usikkerhet mht hvilken løsning de asiatiske land ville legge seg på – den amerikanske eller den europeiske? Noe måtte derfor gjøres for at man skulle få utviklet en global standard og dermed en styrt utvikling av standardisert EDI både i Europa og i Verden for øvrig.

UN/EDIFACT - spiren til global satsing på EDI

Etter initiativ fra ECE ble det tatt opp forhandling med USA om å få utviklet en felles, global EDI-standard. Arbeidet førte til at man fikk utviklet en felles standard, som fikk betegnelsen **UN/EDIFACT** (**United Nations Electronic Data Interchange For Administration, Commerce and Transport**). Første utkast til UN/EDIFACT forelå i 1985.

Det kan tilføyes at selv om USA støttet UN/EDIFACT, ble ANCI X12 fortsatt anvendt som nasjonal standard i USA.

Alle land og internasjonale organisasjoner, som deltok i standardiseringsarbeidet i ECE, støttet imidlertid fullt opp om UN/EDIFACT. Det videre internasjonale arbeidet med presisering av EDIFACT-standard og utvikling av EDI-meldinger basert på denne, ble nå organisert. Rapportører, som representerte Nord og sentral Amerika, Vest Europa, Øst Europa og Australia, ble oppnevnt av ECE. De fikk i oppdrag å organisere arbeidet innenfor sine respektive regioner, samtidig som de var en del av ledelsen av arbeidet innenfor ECE. Senere kom også de asiatiske land og sentrale land i Afrika med. Det regionale arbeidet, som bidro vesentlig med input til arbeidet i ECE, ble etter hvert organisert gjennom egne organisasjoner, kalt EDIFACT Boards.

Norge sorterte under **WEEB - Western European EDIFACT Board**, som i tiden 1990-95 var plassert i EU-kommisjonen og finansiert av EUs TEDIS-program.

Med hjemmel i EØS-avtalen var Norge så heldig å få en fast medarbeider i WEEBs sekretariat i Brussel. Stillingen ble besatt av **Sverre Bauck**, som kom fra Toll- og avgiftsdirektoratet hvor han var en av hovedpersonene i forbindelse med utviklingen av TVINN. Han var i denne tiden en verdifull kontakt å ha i WEEB for utviklingsarbeidet i Norge.

På denne tiden ble det lagt ned betydelig arbeid i Europa i forbindelse med utviklingen av EDI. Innenfor WEEB var det opptil 14 arbeidsgrupper i virksomhet på en gang. Disse hadde til oppgave å lage forslag til bla. EDIFACT-meldinger innenfor ulike områder for UN/ECE. På denne tiden må Europa kunne sies å være den største bidragsyter til det globale standardiseringsarbeidet i regi av UN/ECE. Omfanget av det globale arbeidet, som var basert på egeninnsats fra nasjonale PRO-organer, internasjonale interesseorganisasjoner, bransjeorganisasjoner og andre faginstanser, ble i 1990-årene estimert til over 300 årsverk per år.

CEN/ISSS – CEN Information Society Standardization System

Etter at TEDIS-programmet ble avsluttet ble WEEB omorganisert og flyttet til den europeiske standardiseringsorganisasjonen CEN, hvor virksomheten fikk navnet **EBES – European Board for EDI Standardisation.**

I forbindelse med omorganiseringen etablerte CEN en egen unit kalt **CEN/ISSS**, hvor EBES ble en integrert del av annen europeisk IT-standardisering i CEN.

Etter påtrykk fra bla EU-kommisjonen har EBES, som nå er kalt **eBES - e-Business Board for European Standardization.** utviklet seg til å bli en organisasjon som arbeider på et meget bredt felt innenfor området e-Business. Det er ikke lenger EDIFACT som står i fokus, men også andre initiativ som er med å fremme sømløs elektronisk samhandling i europeisk næringsliv og forvaltning. Særlig har arbeidet med utvikling av meldingsformater basert på **XML** og **ebXML** fått stor oppmerksomhet. Det samme gjelder initiering og gjennomføring av konkrete prosjekter (delvis finansiert av EU-Kommisjonen) innenfor områdene: teknologiutvikling, informasjonsspredning, bevisstgjøring og implementering av interoperabile, elektroniske løsninger basert på alternativ standardisert teknologi.

Også innenfor andre organisasjoner, som er involvert i internasjonal IT-standardisering, har den generelle teknologiutvikling gjort det nødvendig å endre strategi og satsingsområder.

UN/CEFACT endrer fokus og struktur

Innenfor UN/ECE har arbeidet i UN/CEFACT blitt reorganisert flere ganger for å bli mer effektivt og fremtidsrettet. I denne forbindelse har det vært nødvendig å løsrive seg noe fra et ganske "tungt" FN-byråkrati.

UN/CEFACT er nå etablert som et eget, mer eller mindre uavhengig senter i FN-systemet og har i dag betegnelsen: **United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business.**

Sentret har ansvar for å fremme global standardisering av eBusiness basert på EDIFACT og ebXML, samt arbeidet med forenkling av internasjonale prosedyrer. Sentret har også gjennomgått en omfattende reorganisering for å bli mer målrettet og effektiv. Se for øvrig <http://www.unece.org/cefact/> hvor det blant annet finnes oversikter over utgitte UN/ECE rekommendasjoner og andre tekniske spesifikasjoner som kan lastes ned.

I de senere år har arbeidet i stor grad vært fokusert på utvikling av standard spesifikasjoner for bruk av XML som meldingsformat. Utviklingen av spesifikasjonene, som har fått fellesbetegnelsen *ebXML* og er basert på et formelt samarbeid mellom det internasjonale konsortiet OASIS. ebXML dokumentasjonen kan lastes ned fra ovennevnte nettsted under overskriften *Technical Specifications*.

Nasjonalt arbeid og samarbeidsoppgaver med øvrige land

Oppgaver i regi av NORPRO

Som nevnt innledningsvis, startet det formelle arbeidet i Norge i 1973 ved etableringen av *handelsprosedyreutvalget NORPRO*, som fikk i oppdrag fra Handelsdepartementet å følge opp det internasjonale arbeidet som pågikk i regi av UN/ECE med handelsfasilitering.

En av de fremste talsmenn for denne sak var juridisk direktør **Hans B. Thomsen** i Norges Eksportråd, som i mange år ledet NORPRO-utvalget. Gjennom hans engasjement i ECE, hvor han de første årene ledet arbeidet med å finne løsninger på juridiske problemer i forbindelse med overgangen til EDI, ble det allerede i 1979 utgitt to UN/ECE Rekommandasjoner med titlene:

- *Recommendation N°. 13 - Facilitation of Identified Legal Problems in Import Clearance Procedures*
- *Recommendation N°. 14 - Authentication of Trade Documents by Means Other than Signature*

Rekommandasjonene var hovedsaklig ført i pennen av Hans B. Thomsen i samråd med Institutt for rettsinformatikk ved UiO.

Utvalgets primære oppgave var å delta aktivt i arbeidet internasjonalt, samt sikre og koordinere en representativ norsk deltakelse fra relevante nasjonale miljøer, som skulle bidra til at norske interesser ble ivaretatt. En videre oppgave var å formidle informasjon om de resultater som ble oppnådd, slik at disse kunne komme til praktisk anvendelse i norsk næringsliv og forvaltning.

En av de første nasjonale oppgavene for NORPRO var å lage en **dokumentguide** – dvs. en samling av standardiserte dokumentblanketter, som ble utgitt i 1975. Guiden dannet grunnlaget for, og sikret at blankettene som ble produsert av trykkeriene var i henhold til UN/ECE Layout Key. Dette var avgjørende for utviklingen av systemene for produksjon av dokumenter ved hjelp av systemkopiering, som den gang sto i fokus.

Standardiseringen av dokumentblankettene gjorde det nemlig mulig å utvikle løsninger for produksjon av dokumenter ved hjelp av *systemkopiering*. Det eneste man behøvde å gjøre var å

fylle ut en masterblankett som innholdt all informasjonen som skulle inngå i standardiserte rubrikker i de forskjellige dokumentene. Ved hjelp av blankettmaler og et eget program, som var installert i kopimaskinen, kunne man enkelt og greit produsere de dokumentene som man hadde behov for og i det antall man ønsket.

Denne løsning var meget ressursbesparende for dem som skulle fylle ut dokumentene, samtidig som den sikret ensartethet i informasjonen, som ofte er den samme i ulike dokumenter.

I Norge ble en slik løsning utviklet og lansert av handelsprosedyreutvalget NORPRO i samarbeid Rank Xerox i 1975.

NORPRO var også engasjert, både nasjonalt og internasjonalt, i utviklingen av den europeiske tolldeklarasjonsdokumentet **SAD – Single Administrative Document**, som i dag blir benyttet både ved import og eksport, samt som transitteringsdokument innenfor EU og EØS-området.

Gjennom abonnement på informasjonsskrivet **NORPRO Nytt** ble næringslivet og forvaltningen holdt orientert. Av en eller annen finurlig offentlig bestemmelse måtte abonnementsinntektene på NORPRO Nytt overføres til statskassen. Dette ble begrunnet med at NORPRO var et offentlig utvalg og kunne derfor ikke beholde egne inntekter selv, hvilket var å undergrave noe av insitamentet for å drive en aktiv informasjonsvirksomhet.

Finansieringsgrunnlaget, som NORPRO hadde å forholde seg til, var et beskjedent offentlig, årlig bidrag fra Handelsdepartementet, som primært var ment å dekke kostnadene som var forbundet med det internasjonale arbeidet med dokument- prosedyreforenklingen.

Etter som fokus ganske snart ble rettet mot oppgaver relatert til utvikling av elektroniske løsninger, som allerede var i gang i regi av UN/ECE, ble arbeidet som ble lagt ned av deltakende bedrifter, organisasjoner og enkeltpersoner, desto mer viktig. I tillegg til det nasjonale samarbeidet gjennom NORPRO var det også viktig å bygge samarbeidsrelasjoner med andre land for å sikre gjennomslag for sakene internasjonalt.

Nordisk samarbeid

Et formelt samarbeide ble i 1974/75 etablert med de andre nordiske land og organisert gjennom en felles samarbeidskomité, kalt **Nordipro**. I de første årene ble komiteén ledet av Hans B. Thomsen (Norge). Senere overtok Curt Danielsen (Danmark) ledervervet, etterfulgt av Christina Rahlen (Sverige). Sekretariatet ble ivaretatt av NORPRO v/ Karl I. Iskasen.

Gjennom samarbeidet i Nordipro sikret man en felles nordisk opptreden internasjonalt, hvilket bidro til at de nordiske land til sammen var en ganske tung og anerkjent aktør i det internasjonale arbeidet.

Med finansiell støtte fra Nordisk Ministerråd ble det gjennomført flere nordiske samarbeidsprosjekter, som bidro med verdifull *input* til arbeidet i UN/ECE. De viktigste av disse prosjektene var:

- Juridiske aspekter (ledet av NORPRO v/Hans B. Thomsen)
Gjennom dette prosjektet ble det i samarbeid med juridiske fagmiljøer i Norden, foretatt flere utredninger når det gjaldt juridiske problemstillinger i forbindelse med overgang til

EDI. Dette gjaldt i særlig grad problemer i tilknytning til signatur, elektronisk overføring av negotiable dokumenter, ansvarsforhold, mv. Prosjektresultatene ble videreformidlet internasjonalt og er i dag å finne i mange FN-rekommandasjoner utgitt av UN/ECE.

- DEDIST – Data Element Distribusjon (ledet av SWEPRO v/Gunnar Sundblad)
Prosjektet gikk i hovedsak ut på å utvikle en hensiktsmessig meldingsstruktur i EDI-meldingene, samt videreføre arbeidet med identifisering og standardisering av dataelementene.

Sverige var forresten først ut med å ta EDI i sin daværende form i bruk. Allerede i 1975 var det utviklet en EDI-løsning, kalt SWECOM SEA, mellom de største eksportørene og skipsekspeditørene. Løsningen var ganske enkel. Meldingene besto av dataelementer som var listet opp etter hverandre uten noen form for meldingsstruktur.

Parallelt med, og i nær tilknytning til det internasjonale arbeidet ble det gjennom DEDIST-prosjektet lagt ned et betydelig arbeid med å komme fram til en hensiktsmessig meldingsstruktur. Resultatene ble formidlet til UN/ECE og inngikk i den videre utvikling av UN/ECEs egne GTDI-regler. Det samme gjaldt dataelementene, som etter en internasjonal kvalitetssikringsprosess ble inntatt i UN/ECEs dataelementkatalog.

- EDI Pilot (ledet av FINPRO v/Thorbjørn Blomfeldt)
Prosjektet gikk bla ut på å gjennomgå hvilken infrastruktur som måtte være på plass for å kjøre EDI, herunder gjennomføre et pilotprosjekt for å kvalitetssikre prosjektresultatene. Prosjektet, som ble gjennomført i Finland i 1997/98, dannet noe av grunnlaget for den videre utvikling av EDI i Finland. Det samme gjaldt i de øvrige land som deltok i det nordiske samarbeidet, hvor resultatene fra prosjektet i Finland var et verdifullt innspill til det nasjonale arbeidet med EDI.
- AVPI – Audiovisuelt Programert Informasjon (ledet av DANPRO v/Curt Danielsen).
Gjennom AVPI-prosjektet ble det utarbeidet informasjonsmateriell i form av flere slideserier, som de nordiske land kunne bruke i arbeidet med informasjonsspredning og bevisstgjøring av nordisk næringsliv og forvaltning når det gjaldt handelsfasiliteter og bruk av EDI. På grunn av den raske utviklingen – spesielt på det teknologiske området – ble deler av informasjonsmaterialet ganske raskt foreldet og er i dag historie.

Etter at Sverige og Finland ble medlemmer i EU i 1994 ble det nordiske prosjektarbeidet lagt på "is" da de mente at det heller var nødvendig å konsentrere ressursene om det interne arbeidet i EU på dette området. I de senere år har det derfor bare vært sporadiske møter i Nordipro, hvor man har informerte hverandre og diskuterte problemstillinger i tilknytning til det internasjonale standardiseringsarbeidet.

Etter at NorStella ble etablert er det "blåst nytt liv" i det nordiske samarbeidet i regi av Nordipro, og hvor alle nordiske land deltar igjen. I 2005 ble det innenfor dette samarbeidet foretatt en utredning om hvordan en kunne utnytte ebXML som meldingsformat. Planer foreligger nå om å få etablert konkrete nordiske prosjekter på problemstillinger som man står overfor i dag – blant annet i forbindelse med XML, Web Services, Core Components, Interoperabilitet, med mer.

På et Nordipro-møte i Island i 2005 ble adm. direktør Arild Haraldsen i NorStella valgt som ny leder i Nordipro.

Europeisk samarbeid

Etter at Norge ble med i EØS fikk NORPRO representasjon i **EUROPRO**, som er et felles forum for EU- og EØS-land, hvor man diskuterer problemstillinger i tilknytning til de forskjellige utspill fra EU-Kommisjonen som berører europeisk handel, samt standardiseringsarbeidet generelt.

Fra norsk side fant man det nyttig å være med i EUROPRO som er en anerkjent høringsinstans for EU. Gjennom deltakelsen i EUROPRO står man således i direkte forhandlingsposisjon med EU-Kommisjonen og kan dermed fremme også norske synspunkter.

NORPROs deltakelse i EUROPRO har senere blitt videreført av Norsk EDIPRO, og nå NorStella.

NODI-Import

I begynnelsen av 1980-årene gjorde NORPRO flere forsøk på å få etablert et EDI-prosjekt i Norge uten at dette lyktes. Markedet var ennå ikke modent for dette. Imidlertid var det en del utspill fra spedisjonsbransjen, som ønsket å få satt i gang et prosjekt med Tollvesenet for å få opp en elektronisk løsning i forbindelse med tolldeklarerer av gods.

Tollvesenet, eller rettere sagt TAD (Toll- og avgiftsdirektoratet), som på sin side var i ferd med å utvikle sitt elektroniske tolldeklareringsystem (TVINN), ønsket å gå åpent ut og ikke binde seg til en spesiell bransje og ønsket å forankre løsningen i internasjonale standarder. For å sikre den internasjonale dimensjonen og en bransjenøytral kommunikasjonsløsning mot TVINN, ble det inngått en avtale om å forankre arbeidet meldingsutvikling og kommunikasjon i et organisert samarbeid med NORPRO.

I slutten av 1986 ble det i regi av NORPRO og TAD, etablert et samarbeidsprosjekt med næringslivet, som fikk i oppdrag å utvikle kommunikasjonsløsningen mot TVINN – dvs utvikle elektroniske tollmeldinger basert på den nye UN/EDIFACT-standard, og utrede og komme med forslag mht telekommunikasjon og det juridiske rammeverket rundt en slik løsning.

Deltakelse:

I prosjektet, som fikk navnet NODI-Import, deltok følgende parter:

- TAD (Toll- og avgiftsdirektoratet)
- Televerket (nå Telenor)
- NORTRAIL
- Norwegian Express Cargo
- Universal Spedisjon
- Tollpost Globe
- NSB
- Asea Per Kure
- 3M Norge
- Philips A/S Norge
- Bertel O. Steen
- Norsk Data
- TBK
- NORPRO

Seniorkonsulent Jostein Frømyr fra Cap Gemini AS ble tilsatt som prosjektleder, og prosjektet ble for øvrig ledet av en styringsgruppe oppnevnt blant representantene fra deltakerbedriftene. Sekretariatsoppgavene ble ivaretatt av NORPRO

Finansiering:

Prosjektet ble gjennomført med finansiell støtte fra Handelsdepartementet, Samferdselsdepartementet, TAD og Oslo Handelskammer. I tillegg ble det lagt ned betydelige ressurser i form av egeninnsats fra deltakerne i prosjektet.

Gjennomføring:

NODI-Import må kunne sies å være det første og mest vellykkede EDI/EDIFACT-prosjekt i Norge. I prosjektet ble det lagt ned et betydelig pionerarbeid, som senere har kommet andre prosjekter til gode.

Når det gjaldt meldingsutviklingen var det bare EDIFACT-standarden (ett sett med syntaksregler) man hadde å forholde seg til. Det forelå den gang ingen internasjonale standard tollmeldinger basert på EDIFACT – bare et utkast til fakturamelding som ennå ikke var vedtatt av UN/ECE.

På grunnlag av EDIFACT-syntaksregler måtte derfor egne tolldeklarasjonsmeldinger med ulike funksjoner konstrueres. Disse ble brukt i kommunikasjonen mot TVINN fram til et stykke inn i 90-årene, hvor man gikk over til en nyere versjon av EDIFACT med standardiserte tollmeldinger – CUSDEC og CUSRES.

I prosjektet ble det også utarbeidet en kravspesifikasjon til telekommunikasjonsløsning, som ble lagt til grunn for en avtale med **NIT (Norsk Informasjonsteknologi)**, som ble den første nettverkoperatøren som kunne levere kommunikasjonstjenester mot TVINN. Det samme gjaldt utvikling av en utvekslingsavtale mellom brukerne.

Det ble etter hvert meget stor interesse i Norge for EDI og for prosjektet spesielt. Programvareleverandørene sto nærmest i kø for å utvikle og levere EDI-programvare basert på spesifikasjonene fra NODI-Import.

Imidlertid var det en del juridiske spørsmål som ble reist fra ulike offentlige hold, som kunne sette ”kjepper i hjulene”. Takket være en profesjonell håndtering av denne problemstilling i TADs IT-avdeling, som den gang ble ledet av direktør Frode Alm Eriksen, fant man fram til praktiske løsninger, slik at fremdriften i prosjektet ikke ble forsinket. Det grunnarbeidet som tidligere var lagt ned av Hans B. Thomsen var i denne forbindelse til stor nytte.

Prosjektet ble avsluttet ved utgangen av 1988. Etter en kort periode med prøvedrift ble kommunikasjonsløsningen mellom næringslivet og Tollvesenets TVINN-system satt i operativ drift. Norge var dermed ett av de første land, for ikke å si det første land i Europa som fikk i gang elektronisk fortolling basert på UN/EDIFACT-standarden.

I ettertid har arbeidet med å få opp et system for elektronisk fortolling vist seg å være et ”fyrårn” for etterfølgende EDI-prosjekter både i Norge og i utlandet.

Det bør også nevnes at det på bakgrunn av erfaringene i Norge, var dialog mellom det norske og det amerikanske tollvesenet om å etablere et felles **tollprosjekt mellom Norge og USA**. Målsetningen var bla at man ved hjelp av EDI-overføring av tolldata kunne etablere en forenklet importdeklarering når varen først var tolldeklart i eksportlandet. Da Frode Alm Eriksen - kort

tid etter at dialogen med USA var etablert - sluttet i TAD, ble det dessverre ikke noe av dette prosjektet, som utvilsomt kunne hatt stor interesse - også for andre land.

NODI – Norwegian Data Interchange etableres

Da NODI-Import-prosjektet ble avsluttet så man behov for å ha en eller annen instans som tok ansvaret for vedlikehold og videreutvikling av løsningen. Det ble da besluttet å etablere en stiftelse, som fikk navnet NODI – Norwegian Data Interchange, til å ta seg av dette.

NODI ble offisielt etablert 1.1.1989. Sekretariatet ble lagt i Transportbrukernes Fellesorganisasjon i tilknytning til NORPROs sekretariat. Man sikret dermed en nær kontakt mellom det internasjonale standardiseringsarbeidet – som ble tatt hånd om av NORPRO – og det nasjonale arbeidet med implementering og bruk av EDI.

I samråd med TAD ble det besluttet at nye brukere av TVINN måtte være medlem i NODI. Dette for å sikre at melingsspesifikasjonene og andre bestemmelser ble overholdt av dem som skulle kommunisere med TVINN. NODI fikk også i oppdrag å drifte et Identifikasjonsnummer-register over alle brukere av TVINN.

I tiden som fulgte var det en heftig aktivitet i NODI. Et nytt prosjektprogram, **NODI-Eksport** ble etablert i slutten av 1989. Programmet tok sikte på å dekke følgende områder hvor det var behov for å utvikle egne EDI-meldinger:

- Ordre / Faktura
- Tolldeklarering ved eksport
- Transport
- Betalingsformidling

I tillegg ble det foretatt en kartlegging av tilgjengelige programvare som støttet UN/EDIFACT og NODIs spesifikasjoner. Detaljert rapport med **programvareoversikt** ble utgitt i 1990 og fikk veldig god mottakelse i markedet.

8 måneder etter at NODI var etablert, hadde 60 bedrifter undertegnet NODIs utvekslingsavtale. 25 av disse var da i full produksjon mot TVINN.

Under mottoet **”EDI or Die”** ble det etter hvert en enorm interesse for EDI. Alle NODIs EDI/EDIFACT-kurs var fulltregnet. Det samme gjaldt **”EDI i praksis”** som var et felles årlig arrangement som ble arrangert i samarbeid med Den Norske Dataforeningen. Innenfor mange bransjer, som bygg og anlegg, dagligvare, mfl. begynte man etter hvert å se på mulighetene til å ta EDI i bruk.

Glimpt fra leverandørpresentasjon på ”EDI i praksis” – et årlig arrangement i regi av NODI og Den Norske Dataforening.

Etter at NODI ble lagt ned overtok Norsk EDIPRO arrangementet i samarbeid med DND.

Sommeren 1990 var meldingsspesifikasjonene for Toll-Eksport klare. Ny maskinvare ble installert i Tollvesenet. Denne var i drift fra januar 1991 og betydde en 4-dobling av kapasiteten i TVINN:

De øvrige aktivitetene i NODI-Eksport prosjektet ble noe forsinket. Arbeidet med bankmeldingene ble lagt på "is" da bankene ønsket selv å ta hånd om dette. Etter påtrykk fra Norsk TEDIS ble arbeidet tatt opp igjen gjennom et eget felles prosjekt kalt **SEBET**. Da prosjektet var slutført, ble det inngått en avtale med bankene som deltok i prosjektet om at BSK - Bankenes Standardiseringskontor overtok ansvaret for distribusjonen og vedlikeholdet av implementasjonsguidene til betalingsmeldingene.

Avtaler ble inngått med flere regionale forskningssentra – Østfoldforskning (SENIT), Møreforskning, Telemarkforskning, mfl., om å representere NODI i distriktene. Foruten å ha en nær kontakt med disse sentra, førte avtalene ikke til noe mer da NODI ikke hadde kapasitet til å "pleie" det regionale samarbeidet.

Arbeidet med transportmeldingene var ferdig i oktober 1991, samtidig som ordre og faktura ble videreført gjennom et nytt prosjekt kalt "Innenlands handel". Samtidig etablerte Norsk Varekodeforening (nå EAN Norge) et tilsvarende prosjekt, hvor man ville implementere EANCOM (et subset av EDIFACT) i Norge. NODI inviterte til samarbeid uten at det denne gangen lyktes – se for øvrig aktivitetene under Norsk EDIPRO.

NODI arbeidet også aktivt for å skaffe medlemmene fordeler i markedet. Med NIT ble det inngått en avtale om at alle bedrifter, som kunne dokumentere at de var medlem i NODI, skulle få 10% rabatt på trafikkavgiften.

Da NODI fusjonerte inn i Norsk EDIPRO 1. januar 1994 hadde stiftelsen ca. 480 bedriftsmedlemmer.

Norsk TEDIS

I februar 1990 etablerte daværende Olje- og industridepartement prosjektet "Norsk TEDIS". Det hadde til oppgave å følge opp arbeidet i **EUs TEDIS-program (Trade Electronic Data Interchange System)**. Ettersom EU var helt avhengig av å få fremskyndet utviklingen av elektroniske kommunikasjonsløsninger i forbindelse med åpningen av det "indre markedet", var det meget stor interesse for dette EU-programmet i Europa – både innenfor EU-landene og innenfor EØS-området som også ville bli berørt.

Som medlem av EØS hadde Norge anledning til å delta i TEDIS-programmet på lik linje med EU-landene, hvilket var bakgrunnen for etableringen av det norske prosjektet Norsk TEDIS, som hadde til hovedmål å:

- fremme og koordinere norsk deltakelse i programmet,
- promotere EDI i Norge gjennom konkrete tiltak som bevisstgjøring, kompetansebygging, identifisering av problemområder og avskaffelse av disse, med mer.

Direktør Frode Alm Eriksen ble bedt av departementet å lede den norske delen av TEDIS-programmet. Han satte som hovedbetingelser at det ble stilt midler til rådighet for å følge opp nasjonale oppgaver gjennom konkrete prosjekter, hvilket bidro til en styrket offentlig bevilgning til Norsk TEDIS og senere Norsk EDIPRO.

I forbindelse med etableringen av Norsk TEDIS ble det en del **diskusjon om hvor sekretariatet for prosjektet skulle forankres**. Flere offentlige etater og leverandører med kommersielle interesser i prosjektresultatene var interessert i å ta hånd om sekretariatet. Imidlertid ble man enige om å plassere sekretariatet i Transportbrukernes Fellesorganisasjon i tilknytning til sekretariatene for NORPRO og NODI.

*Fellessekretariatet for NORPRO, NODI og Norsk TEDIS
Fra Venstre: Eva Amundsen, Lill Sjøstad, Asbjørn Håvsto, Karl I. Isaksen og Lars Vigeland*

For dette fellessekretariatet var det viktig å holde oppgavene, som til dels var overlappende, atskilt fra hverandre. Etter min mening ble dette håndtert på en bra måte i det ansvaret for de forskjellige hovedområder ble fordelt som følger:

- NORPRO: Forenkling og standardisering av dokumenter og prosedyrer.
- NODI: Oppgaver i forbindelse med implementering av EDI og vedlikehold av utviklede løsninger.
- Norsk TEDIS: Bevisstgjøring, infrastrukturbygging, alliansebygging og koordinering av nasjonale initiativ.

Informasjon og bevisstgjøring

En av de første oppgavene Norsk TEDIS tok fatt på var å utarbeide informasjonsmaterieil, som ble distribuert til alle offentlige etater og næringslivsbedrifter med over 15 ansatte. Informasjonsmateriellet omfattet bla:

- En brosjyre "Har din bedrift en EDI-strategi", som ble finansiert med støtte fra nettverksoperatørene
- EU-programmets egen brosjyre "EDI in perspective" ble oversatt til norsk og distribuert.
- En egen TEDIS-avis ble utgitt årlig og distribuert gratis til næringslivsbedrifter og offentlige etater. Avisen inneholdt informasjon om fremdriften i arbeidet i form av etablerte prosjekter og løsninger, oppnådde besparelser, samt oversikter over tilgjengelig materieil og programtilbud i Norge, med mer.
- Et eget informasjonsskriv ble utgitt og sendt til en engere krets med detaljert informasjon om arbeidet.

I tillegg stilte Norsk TEDIS med foredragsholdere på en rekke nasjonale arrangementer hvor EDI var på dagsorden.

I en utgave av TEDIS AVIS hadde vi en artikkel om EDI-satsingen innenfor forskjellige bransjer.

*Under overskriften **EDI Bygg**, som er en bransjeforening innenfor bygg- og anleggssektoren, ble det redegjort for EDI-satsingen innenfor denne sektoren.*

Tydeligvis var det mange som leste bare overskriften og tittet på bildet, som skulle illustrere bransjen. Vi fikk nemlig mange spørsmål om man nå var i ferd med å reise et eget EDI-bygg.

Prosjekter

Norsk TEDIS var involvert i flere konkrete prosjekter, både i egen regi og i regi av andre samarbeidsparter:

- Samarbeid ble inngått med Statskonsult i forbindelse med gjennomføringen av ”**Nasjonal Infrastruktur for bruk av EDB**”, hvor Norsk TEDIS bidro med utviklingen ”Norsk Veiledning i bruk av EDI”. Norsk TEDIS fikk senere ansvaret for distribusjonen og vedlikeholdet av denne omfattende veiledning, som er en kombinert kravspesifikasjon og et oppslagsverk, utgitt i 1991. Veiledningen er senere revidert av Norsk EDIPRO.
- Tidlig i prosjektperioden ble det utarbeidet en **nasjonal EDI-plan** hvor strategien for den nasjonale satsingen ble lagt. Planen ble gjort alminnelig tilgjengelig etter å ha gjennomgått en høringsprosess.
- I samarbeid med Nasjonal Infrastruktur.. ble det utarbeidet en nasjonal anbefaling om ”**Tildeling, bruk og offentliggjøring av identifikasjoner i EDIFACT**”, som ble overlatt til Statens Teleforvaltning å ta ansvaret for å følge opp.
- To prosjekter: ”**Meldingssikkerhet**” og ”**Elektronisk signatur**” ble satt i gang av Norsk TEDIS og sluttført av Norsk EDIPRO. Prosjektresultatene finner vi i dag igjen i Statens anbefalte PKI-løsning.

Norsk TEDIS var også involvert i flere eksterne prosjekter – både innenfor offentlig og privat sektor - hvor Norsk TEDIS bisto med råd og veiledning.

Koordinering og alliansebygging

En viktig oppgave for Norsk TEDIS var også å få ulike miljøer til å samarbeide med sikte på å få etablert ensartede, standardiserte løsninger – herunder en felles fortolkning av EDIFACT-standarder som et grunnleggende element.

Dette var ikke alltid lett, da mange var av den oppfatning at elektroniske proprietære løsninger var et middel til å binde kundene til seg. Dette gjaldt i særlig grad bankene, som hadde utviklet proprietære betalingsløsninger mot næringslivet. For en bedrift som hadde flere banker å forholde seg til, var dette et problem. Dessuten var disse løsninger lite hensiktsmessige for bedrifter som hadde mange "tunge" forretningstransaksjoner

Etter en sterk anmodning fra Norsk TEDIS gikk bankene med på å ta opp prosjektarbeidet igjen, som var initiert av NODI. Dette resulterte i at næringslivet gjennom NODIs SEBET-prosjekt fikk utviklet en felles, standardisert EDI-løsning mot bankene, som i dag BSK har ansvaret for å vedlikeholde.

Norsk TEDIS hadde i sin tid nær kontakt og samarbeid med de fleste EDI-miljøer i Norge og bidro dermed å skape økt forståelse for EDI og nødvendigheten av standardisering.

Internasjonalt arbeid

Norsk TEDIS var likeledes representert i relevante arbeidsgrupper og komiteer i EUs TEDIS-program. Innenfor EØS samarbeidet man gjennom en ekspertgruppe i EFTA, som sto i direkte forhandlingsposisjon med den sentrale ledelsen i EUs TEDIS-program.

På oppdrag fra Kommisjonen hadde Norsk TEDIS ansvaret for sekretariatet for WEEBs meldingsgruppe for helsesektoren, som ble finansiert av Kommisjonen. Dette førte til et stort engasjement innenfor den norske helsesektoren, som bidro aktivt i det internasjonale arbeidet.

Fusjon av aktivitetene i NODI, NORPRO og Norsk TEDI i ny organisasjon

I forbindelse med avslutningen av det norske TEDIS-prosjektet ved utgangen av 1993, ble det etter initiativ fra Norsk TEDIS ført forhandlinger med NODI og NORPRO om hvordan videreføre aktivitetene i disse organisasjonene. Etter en høring blant NODIs medlemmer ble det i samråd med Næringsdepartementet og de største næringsorganisasjonene enstemmig besluttet å slå sammen alle aktivitetene i en ny organisasjon.

Norsk EDIPRO etableres

Den nye organisasjonen fikk navnet Norsk EDIPRO og ble etablert som privat, samfunnsgagnlig stiftelse per 1.1.1994. Fra samme tidspunkt ble NODI, NORPRO og Norsk TEDIS lagt ned. Stiftelsen hadde bla. som mål å videreføre oppgavene og målsetningene som lå i de tidligere organisasjonene – NORPRO, NODI og Norsk TEDIS.

Etter at stiftelsen var etablert, ble det avtalt med NSF - Norges Standardiseringsforbund (nå Standard Norge) at Norsk EDIPRO skulle ha ansvaret for å følge opp det internasjonale arbeidet med EDI-standardiseringen i regi av UN/CEFACT. Videre håndtering av EDI-standarder i ISO-systemet skulle i likhet med annen ISO-standardisering fortsatt være Standardiseringsforbundets

ansvar. Denne avklaring av ansvarsområdene bidro dessuten til et nært samarbeid med NSF på flere områder.

Årsmøte i Norsk EDIPRO

I forgrunnen fra høyre: Anlaug Haugvik, Kavli og Frode Alm Eriksen, EDISys

Prosjekter

En stor del av arbeidet i Norsk EDIPRO var orientert til konkrete prosjekter, informasjon og opplæring, samt råd- og veiledningstjeneste. Flere av prosjektene ble gjennomført med finansiell støtte fra Norges Forskningsråd. De viktigste er omtalt nedenfor:

En av de første oppgavene for Norsk EDIPRO var å slutføre prosjektene som var påbegynt av NODI og Norsk TEDIS. Disse ble i det alt vesentlige slutført i løpet av 1994 og omfattet:

- *Standardavtale for samvirke mellom nettverkoperatører*
- *Standard tredjepartsavtale*
- *Elektronisk signatur*
- *Meldingssikkerhet*
- *Strekodemerkning*

En **prosjektavtale ble etablert med EAN Norge** om å utarbeide implementasjonsguider for handelsmeldingene. Avtalen førte til at man i fellesskap fikk utarbeidet *Norsk Standard Meldingshåndbok*, som omfattet handelsmeldingene:

- *Ordre*
- *Ordrebekreftelse*
- *Ordreendring*
- *Faktura*
- *Priskatalog*
- *Pakkeliste*
- *Salgsrapport*
- *Funksjonsbeskrivelse som omfatter alle ovennevnte meldinger.*

Håndboken ble utgitt og distribuert i regi av Norsk EDIPRO.

I samarbeid med transportbransjen og – brukerne, samt EAN Norge ble det utarbeidet et **nytt konsept for dokumentasjon i innenlands transport**. Det nye konseptet, som ble tatt i bruk fra

1. august 1999, omfattet revidert fraktbrevblankett og strekkodesystem for identifisering av sendinger og enkeltkoll, samt standard transportetikett. På grunnlag av dette konseptet, som har gitt store effektivitetsgevinster i transportbransjen, har transportselskapene bygget opp sine sporingsystemer. Dokumentasjonen foreligger både på norsk og engelsk. Den er bla blitt presentert i flere internasjonale fora hvor den har fått stor oppmerksomhet.

I tilknytning til dette prosjekt ble det i samarbeid med RAFE-Konsult utarbeidet en **veiledning i dokumentasjon for transport av farlig gods**, som ble meget positivt mottatt i markedet.

På oppdrag fra Toll- og avgiftsdirektoratet (TAD), har Norsk EDIPRO bistått med utvikling av EDI-meldinger i forbindelse med innføringen **elektronisk transittering**, som ble iverksatt for alle autoriserte avsendere fra årsskiftet 2000/2001.

Det samme gjaldt **Statens Landbruksforvaltning (SLF)**, hvor Norsk EDIPRO bisto med utviklingen av informasjonsmodeller og implementasjonsguider for bruk i meldingsoverføring fra SLF til TAD.

Norsk EDIPRO har også gjennom et eget prosjekt revidert "Norsk Veiledning i Bruk av EDIFACT" som ble utarbeidet av det offentlige Infrastrukturprosjektet og Norsk TEDIS.. Den nye veiledningen som nå heter "**EDI i elektronisk samhandling**" består av ni deler og kan fås ved henvendelse til NorStella:

1. Grunnleggende begreper og teknologier
2. Implementering av EDI-løsninger
3. Bruk av Modellering
4. Kommunikasjonsløsninger
5. Avtaler i et EDI-forhold
6. EDIFACT for satsvis EDI
7. EDIFACT for interaktiv EDI
8. Meldingssikkerhet i EDIFACT-løsninger
9. Overføring av assosierte data i en EDIFACT-løsning

Med finansiell støtte fra Norges forskningsråd ble det i 2001 satt i gang et prosjekt for å få utviklet en felles, åpen **infrastruktur for elektronisk handel**. På en innledende workshop deltok et femtitalls bedrifter og IT-leverandører, som alle så et stort potensial i dette prosjektet.

Stort oppmøte da Infrastrukturprosjektet ble lansert

Prosjektet, som ble fullført av NorStella i 2003/2004, hadde følgende leveranser:

- Overordnet beskrivelse av infrastrukturkonseptet,
- Rammeverk for beskrivelse av samhandlingsprosesser for hhv. "folk" (systemutviklere, brukere) og applikasjoner,

- Krav til beskrivelsesteknikker for harmonisering av samhandlingsprosesser,
- Beskrivelse av bruk av Registry og Repository i en åpen infrastruktur, mm.

*Møte i styringsgruppen for Infrastrukturprosjektet
Fra venstre: Bjørn Aasheim, Arild Nybakke, Lars Vigeland,
Jostein Fromyr, Agnes Beatbe Steen Fosse og Jens Nørve*

Anbefalingene fra prosjektet er allerede fulgt opp av flere større brukergrupper – blant andre Rikstrygdverket, Telenor, den offentlige markedsplassen, mfl..

Som et ledd i arbeidet med å samordne implementeringen av XML som meldingsformat i transportbransjen, ble det i mai 2001 etablert et samarbeidsprosjekt. Gjennom prosjektet, som hadde betegnelsen **Transport XML**, ble det utviklet en standard flerfunksjonell XML-melding for transport og en melding for Track&Trace. Prosjektmaterialiet, som foreligger på engelsk, er presentert internasjonalt, og det har også vært et samarbeid med de øvrige nordiske land med sikte på å få etablert en felles nordisk løsning for transportbransjen.

Det samme gjelder implementeringen av **ebXML** (OASIS og UN/CEFACT anbefalinger) som har vært vurdert og utredet av de nordiske land, og da i særdeleshet Sverige og Norge.

Forholdet til det offentlige

Både Norsk TEDIS og Norsk EDIPRO har hatt et nært forhold og samarbeid med de forskjellige offentlige initiativ, hvor man har bidratt med innspill. Dette gjelder i særlig grad arbeidet med:

- Nasjonal Infrastruktur for bruk av EDB
- Nasjonal plan for EDI og elektronisk handel (St.melding nr. 41 (1998-1999))
- Fellesforum for elektronisk handel, hvor Norsk EDIPRO i den første mandatperioden hadde sekretariatet og formannsvervet v/ direktør Carl Tybring Gjedde
- eNorge-planen hvor Norsk EDIPRO var en av bidragsyterne
- Etablering av nettstedet ehandel.no hvor Norsk EDIPRO hadde redaktørtilgang.
- VERDI-programmet
- Forum for elektronisk innrapportering hvor Norsk EDIPRO hadde sekretariatet
- m.m

Møte i Fellesforum for elektronisk handel – februar 1999

Jostein Håøy, NHD presenterer departementets strategi

I bakgrunnen: Carl Tybring Gjedde

Den nære tilknytningen til de forskjellige offentlige satsingene har vært av stor betydning, ikke minst av hensyn til å fremme næringslivets interesser med sikte på å få etablert ensartede, standardiserte løsninger mot det offentlige. I dette arbeidet fungerte Norsk EDIPRO også som bindeledd mellom utviklingsarbeidet i det offentlige og arbeidet med internasjonal IT-standardiseringen.

Forholdet til eforum.no

Da eforum.no ble etablert 17. juni 1998 advarte mange Norsk EDIPRO om at det nå var etablert en konkurrerende organisasjon. I begynnelsen så ikke Norsk EDIPRO på eforum.no som noen konkurrent, da eforums satsingsområde var å tilrettelegge forholdene for økt forbrukerrettet netthandel, som ikke var Norsk EDIPROs satsingsområde. Bak eforum sto de største IT-leverandørene og ganske få næringslivsbedrifter. Eforums virksomhet ble derfor sett på som en utfyllende virksomhet i forhold til Norsk EDIPRO som hadde B2B og B2G som satsingsområde.

En av forutsetningene for etableringen av eforum var at organisasjonen skulle legge forholdene til rette for økt og sikker netthandel. Når dette var gjort skulle organisasjonen legges ned. Dette ble som kjent ikke gjort og eforums virksomhet ble gradvis dreiet mot B2B-området. Norsk EDIPRO hadde for så vidt et greit forhold til eforum hvor man i enkelte saker forsøkte å samarbeide. Blant annet ble eforum - etter invitasjon fra Norsk EDIPRO - representert i styringsgruppen for Infrastrukturprosjektet,

Fusjonsplaner

Fra offentlig side savnet bla Næringsdepartementet en felles ehandelsorganisasjon som det kunne forholde seg til i IT-politiske spørsmål som gjaldt elektronisk samhandling . Saken ble drøftet i Næringsdepartementets "Fellesforum for elektronisk handel" som foreslo at eforum og Norsk EDIPRO burde fusjonere til *en* organisasjon. Den nye organisasjonen fikk arbeidstittelen "eFyrtårn". Det var også et ønske fra departementet at den nye organisasjonen skulle overta ansvaret for **Fellesforumet for elektronisk handel** og drifting av dette, samt nettstedet www.handel.no. Dette var styrene i de respektive organisasjonene i utgangspunktet positive til.

Sekretariatene i eforum og Norsk EDIPRO utredet i fellesskap de juridiske sider som var forbundet med en sammenslåing, samt utarbeidet forslag til strategiplan, arbeidsprogram og budsjett for den nye organisasjonen, som ble godkjent av de respektive styrene.

På Norsk EDIPROs årsmøte i begynnelsen av 2002 var årsmøtet klar til å fatte det formelle vedtaket om en sammenslåing. Samtidig med årsmøtet hadde eforum et tilsvarende møte hvor dette vedtaket skulle fattes. Da kom kontrabeskjeden. Eforum ønsket ikke noen fusjon med Norsk EDIPRO. Dette ble begrunnet med at eforum ikke så at det var økonomisk grunnlag for en slik sammenslåing.

Denne begrunnelsen ble gitt til tross at det var gitt løfte fra Næringsdepartementet om økonomisk støtte til etablering og drift av den nye organisasjonen. Norsk EDIPROs økonomi var samtidig solid; soliditeten har også styrket seg siden den gang.

Da det var klart at det ikke ble noe fusjon, ønske Nærings- og handelsdepartementet å gå videre med Norsk EDIPRO som partner. Senere trakk departementet seg og ville selv fortsatt ta hånd om Fellesforumet etter påtrykk fra andre IT-organisasjoner, NHO og HSH, som ønsket at Fellesforumet skulle forbli et felles, nøytralt IT-politisk forum forankret i departementet.

Nye utfordringer for Norsk EDIPRO

Etter at fusjonen med eforum ikke ble noe av innså styret i Norsk EDIPRO at noe måtte gjøres for å fornye organisasjonen. Den teknologiske og markedsmessige utviklingen krevde dette.

Selv om Norsk EDIPRO underveis har endret strategien og rettet virksomhet mot ny teknologi, forbandt mange Norsk EDIPRO med en organisasjon som bare arbeidet med EDI basert på EDIFACT. Dette til tross for at Norsk EDIPRO på dette tidspunkt arbeidet med å utvikle løsninger basert på XML som meldingsformat, samt var i ferd med å gjennomføre et prosjekt for å få utviklet en felles, åpen infrastruktur for elektronisk hand som var uavhengig av teknologi.

Det gamle mottoet "**EDI or Die**" var nå av mange oppfattet for "**EDI and Die**" Imidlertid har utviklingen senere vist at den nye teknologien basert på XML, ebXML, Web Services, mv er kommet som et supplement til EDI basert på UN/EDIFACT.

Det ble derfor besluttet å videreføre Norsk EDIPRO med ny strategi og profil, basert på de samme tanker som lå bak den påtenkte fusjonen. Arild Haraldsen ble ansatt som adm.direktør etter at Karl Isaksen, som nærmet seg pensjonsalderen, ønsket å trekke som leder. Haraldsen, som hadde mange års erfaring med utvikling av IT-strategi for en rekke næringslivsbedrifter, fikk således ansvaret for utviklingen av den nye strategien.

Etablering av NorStella

Styret i Norsk EDIPRO besluttet å opprettholde visjonen og målsetningen fra tidligere, nemlig å fremme kostnadseffektiv og sikker elektronisk samhandling mellom bedrifter, og mellom offentlige etater og næringslivet. Fokus skulle fremdeles være på ”e-business” og ”trade facilitation” (forenklete handelsprosedyrer). Dette er samme formål og fokus som UN/CEFACT har.

Endringen går på gjennomføringen av denne strategien. Den nye organisasjonen skulle i sterkere grad vektlegge:

- Standardiseringen innenfor nye teknologier som XML, Web Services og tjenesteorientert arkitektur
- Være pådriver overfor næringslivet, offentlig forvaltning og IT-leverandører i å ta i bruk denne teknologien
- Ha et sterkere markedsmessig fokus
- Spille en større rolle internasjonalt

På et ekstraordinært årsmøte i Norsk EDIPRO ble det besluttet å etablere NorStella – Foundation for E-Business and Trade Procedures som næringsdrivende, samfunnsgagnlig stiftelse per 1.1.2003. Fra samme tidspunkt ble Norsk EDIPRO lagt ned.

Innføringen av moms på tjenester bidro også til at det var nødvendig med en omorganisering. Det ble mer hensiktsmessig å etablere egen selvstendig enhet med egne ansatte, fremfor å kjøpe (momsbelagte) sekretariatstjenester. Som ledd i effektivisering av virksomheten ble også NorStella høsten 2003 flyttet over i nye og mer hensiktsmessige lokaler med lavere driftskostnader.

NorStella har siden etableringen fokusert på bl.a. følgende konkrete aktiviteter/leveranser:

- TransportXML er nå blitt etablert i transportportalen TakeCargo. Det innebærer at bruk av det standardiserte rammeverket ebXML har fått anvendelse innenfor transportbransjen og dagligvare-industrien. Det planlegges nå en videreføring av dette rammeverket til intermodulær transport, også internasjonalt.
- Det er utarbeidet et utkast til Norsk Referanse katalog over anbefalte standarder for teknisk og semantisk interoperabilitet. Utkastet skal videreføres også internasjonalt med hovedvekt på semantisk interoperabilitet.
- NorStella deltar i arbeidet med å utvikle en standard XML-basert e-faktura, både nasjonalt i samarbeid med e2b-Forum og internasjonalt gjennom arbeidet i UN/CEFACT og CEN/ISSS.
- Det er utarbeidet en gevinstanalyserapport om bruk av elektroniske markedsplasser. NorStella har også deltatt i arbeidet med norsk autorisert oversettelse av varenomenklaturet UNSPSC.
- Gjennom arbeidet i EFTA/EØS er det utarbeidet en omfattende veiledningsbok om internasjonal handel for eksport- og importbedrifter: Traders ABC. Dokumentasjonen er gjort tilgjengelig utviklingsland.

Et sentralt element har også vært det offentliges fokus på elektronisk samhandling og hvilken verdi dette har for både næringslivets konkurransevne og effektiviteten og servicenivået i

offentlig sektor. Dette kommer til uttrykk gjennom eNorge-planene som NorStella aktivt følger opp på de områdene som tangerer NorStellas virksomhet. Vi har i den forbindelse tett samarbeid med en rekke offentlige etater og myndigheter.

NorStella står i dag overfor store utfordringer. Vi ser nå en større modenhet i bruk av e-handelsløsninger, både i bedriftsmarkedet og konsumentmarkedet, enn vi gjorde for kort tid tilbake. For fler og fler bedrifter har elektronisk samhandling blitt en strategisk utfordring da det kan bidra til å redusere transaksjonskostnadene mellom bedriftene, og dermed bestemmende for forretningsutviklingen i virksomhetene.

Utviklingen går i retning av integrerte e-handelsløsninger i de tradisjonelle handelsprosessene, hvilket delvis har medført at grensesnittet mot kundene er blitt mer komplisert og løsningene uensartet. Utviklingen innenfor B2B-markedet vil utvilsom bli viktig. Verdikjedene er under endring. Vi ser en tettere integrasjon mellom bedriftsmarkedet og forbrukermarkedet, og hvor man vil være avhengig av gode IT-baserte logistikk-løsninger bakover i verdikjeden.

For øvrig vises det til NorStellas nettsted www.norstella.no hvor det finnes informasjon om NorStellas strategi og enkeltsaker som det arbeides med..

Arbeidet i alle disse organisasjonene, som har vært forløperen til NorStella, har i stor grad vært basert på frivillig egeninnsats fra alle som har deltatt – både bedrifter og enkeltpersoner. Mange har fulgt oss gjennom alle år og har ytet en formidabel innsats. Dette gjelder spesielt Jostein Frømyr som har vært leder av mange av våre prosjekter og faggrupper, samt vært en sentral ressursperson i forbindelse med forelesing på våre kurs. Det samme gjelder Arild Nybakke som har vært primusmotor i utviklingen av TransportXML og Frode Alm Eriksen - styreleder i Norsk TEDIS og styremedlem både i Norsk EDIPRO og NorStella – og mange, mange flere. En hjertelig takk rettes til alle sammen.

